

СПЕЦИФІКА ПРОЦЕСУ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Бичко М.В., Стеценко С.А.

Українська медична стоматологічна академія

З'ясовано суть поняття «комунікація» під час дистанційного навчання майбутніх лікарів; описано принципи організації міжособистісного спілкування під час дистанційного навчання; розглянуто питання етичних норм у дистанційному спілкуванні; зроблено висновок щодо організації ефективного дистанційного навчання засобами комунікації.

Ключові слова: комунікація, майбутні лікарі, дистанційне навчання, дистанційна комунікація, комуникативне середовище.

The article clarifies the essence of the concept of "communication" during distance learning of future doctors; has been described the principles of organizing interpersonal communication during distance learning; has been considered the issue of ethical norms in distance communication. The authors made a conclusion on the organization of effective distance learning by means of communication.

Key words: communication, future doctors, distance learning, distance communication, communicative environment.

В умовах сьогодення комунікація стала основною рушійною силою розвитку нового інформаційного суспільства, в якому інформація виступає продуктом взаємодії соціальних груп або окремих його індивідів. Процес комунікації став невід'ємною частиною соціального життя людей, де вона підтримує взаємини, підтверджує або спростовує різного роду інформацію, забезпечує стабільність і розвиток, будує алгоритми подальших дій і т.д. Тому можемо стверджувати, що будь-який процес міжособистісної взаємодії базується на явищі комунікації, а отже, і будь-який навчально-виховний процес, що має на меті навчання, виховання й усебічний розвиток особистості, – здійснюється лише в комуникативному середовищі [2].

Дослідник Г. Штрומайер виділяє такі важливі види соціальних комунікацій: всесвітня інформаційна мережа Інтернет; комунікація електронною поштою (e-mail); мережа Usenet (мережа користувачів); News groups (тематичні форуми в мережі Інтернет); система діалогового спілкування через інтернет IRS (інтернет-чат) [6].

Упровадження інформаційних технологій у систему навчання спонукало до створення нового виду комунікації – електронної, яка реалізується в процесі навчання, коли студент вступає у взаємодію з викладачем, навчальним матеріалом, іншими студентами, щоб передати чи одержати певну інформацію. Застосування терміну «комунікація» тут цілком виправдане, оскільки комунікація – це сукупність зв'язків і взаємодій людей, суспільств, об'єктів (класів, груп, особистостей), в яких відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками й результатами діяльності. У дистанційному навчанні наявні всі ці елементи [3]. Отже, взаємодія, яка відбувається між учасниками процесу дистанційного навчання, – це комунікація, яка своєю чергою є невід'ємною частиною й умовою існування дистанційної форми навчання і забезпечується за допомогою комп'ютерних технологій.

Проблеми комунікації учасників дистанційного навчання та її успішну реалізацію в навчальному процесі досліджувала низка вчених: В. Бондаренко, Н. Волкова, Е. Веренич, Л. Городенко, В. Гриценко, Є. Долинський, С. Дружилов, В. Колос, Б. Кузіков, О. Купенко, В. Кухаренко, Т. Лаврик, В. Любчак, Н. Муліна, С. Науменко, Є. Полат, М. Руденко, Т. Свириденко, В. Солдаткін та ін. Окремо питаннями віртуального спілкування і його особливостями займалися Н. Грабар, А. Гусева, Г. Остапенко, В. Посохова та ін.

Дослідники В. Кухаренко і Е. Полат вважають, що дистанційне навчання базується на трьох складових: відкритого навчання, комп'ютерного навчання, активного спілкування викладача і студентів із використанням сучасних телекомунікацій По-перше, це зумовлюється визначенням самого поняття «навчання», яке передбачає взаємодію студента й викладача, існування якого в системі навчання є обов'язковим, оскільки йому належить роль керування процесом навчання. По-друге, дистанційне навчання включає можливість комунікації та співпраці між викладачем і студентом, оскільки лише за такої умови можна створити ефективний зворотний зв'язок [3].

Виділяють низку інструментів комунікації викладача і здобувачів освіти під час дистанційної форми навчання.

- Електронна пошта – стандартний сервіс Інтернету, що забезпечує передавання повідомлень, як у формі звичайних текстів, так і в інших формах (програми, графіка, звуки, відео тощо) у відкритому чи зашифрованому вигляді. У системі дистанційного навчання електронна пошта використовується безпосередньо для організації спілкування викладачів і студентів, а також студентів між собою.
- Форум – одна з найпоширеніших форм спілкування викладачів і студентів у дистанційному навчанні. Кожен форум присвячується певній проблемі або темі. Викладач реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Під час роботи малої групи студентів над проектом створюються форуми для кожної окремої групи з метою спілкування під час проведення дослідження над вирішенням поставленого для даної групи завдання, потім – обговорення загальної проблеми проекту всіма учасниками навчального процесу (веб-конференція).
- Чат – засіб оперативного спілкування учасників навчання через Інтернет, що відбувається в режимі реального часу. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіовідеочат. Найбільш поширеним став текстовий чат.
- Відеоконференція – конференція реального часу в on-line режимі. Вона проводиться у визначений день і призначений час. Відеоконференція – один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли студенти й викладач знаходяться на відстані. Отже, обговорення й прийняття рішень, дискусії, захист проектів відбуваються в режимі реального часу. Викладач і студенти можуть бачити один одного, викладач має можливість супроводжувати лекцію наочним матеріалом.

- Блог – форма спілкування, яка нагадує форум, де право на публікацію належить одній особі чи групі людей [4].

Комунікація в процесі дистанційного навчання – це не просто процес спілкування, вона модифікується в процес спрямованого спілкування, метою якого служить отримання інформації для подальшого досягнення результату.

Дослідниця О. Тимашева зазначає, що комунікація тісно пов'язана з процесом навчання, і визначає комунікацію як специфічну форму взаємодії людей у процесі їхньої пізнавально-трудова діяльності.

Не можна не погодитися з думкою Г. Почепцова, який писав: “Комунікацію можна розглядати як інтенсифікацію наявних комунікативних інтенцій, їх переклад у більш технологічну форму, під якою ми розуміємо досягнення прогнозованого результату на відміну від випадкового процесу” [3].

Під час дистанційного спілкування викладач стикається з етикою, характерною для кількох взаємопов'язаних груп: спільноти користувачів Інтернету, усередині якої прийняті демократичні норми і правила поведінки, зафіксовані в мережевому етикеті (нетікет); педагогів, які працюють у Інтернеті за різними освітніми проектами, що створюють освітні сайти і т. д., діяльність яких багато в чому визначається педагогічною етикою [5].

До дотримання етикетних норм належить прояв таких якостей як ввічливість, витриманість, доброзичливість, тактовність. Проявляються ці якості через конкретні мовленнєві дії. Зрозуміло, що викладачі й студенти під час дистанційного навчання мають їх дотримуватися.

Звертаємо увагу на те, що викладачеві варто перейняти основні принципи професійного етикету, які допоможуть йому ефективніше спілкуватися зі студентами в процесі дистанційного навчання:

- робити все вчасно, бути пунктуальним;
- бути люб'язним, доброзичливим і привітним;
- думати про інших, а не тільки про себе;
- з повагою ставитися до студентів і своїх колег, намагатися зрозуміти їхні проблеми, їхню точку зору; розмовляти й писати грамотно, українською мовою (той, хто вміє чітко висловити свою думку, володіє великою прерогативою, а незнання і невміння правильно писати й говорити дуже часто відштовхують людей, тому здібності викладача можуть просто лишитися неоціненими);
- писати всі повідомлення, що відправляються електронною поштою, або розміщуються на веб-сайті, без помилок (єдине місце, де допустимі помилки, – це чат);
- уникати жаргонних слів, образливих виразів, а також складних аббревіатур, назв і термінів, які можуть бути незрозумілими або неправильно сприйнятими більшою частиною учасників процесу навчання;
- звертаючись до студентів, не плутати їхні імена [4].

Усі ці принципи надалі мають бути перенесені у сферу майбутньої професійної діяльності студентів закладу вищої медичної освіти. Саме тому культура спілкування, безсумнівно, є визначальною в процесі комунікаційної взаємодії викладача і студентів, яких він навчає [1].

Треба зауважити, що певною мірою дистанційне спілкування можна позиціонувати як більш продуктивне, ніж реальне (миттєве), оскільки в студентів є можливість «відкладеної в довгий ящик» відповіді. За цей період часу можна встигнути зосередитись, обдумати завдання й запитання і сформулювати обґрунтовану за всіма критеріями відповідь. У реальному спілкуванні люди зазвичай реагують ситуативно, поспішно і не завжди обдуманно й коректно.

Отже, організація ефективного дистанційного навчання неможлива без урахування, по-перше, особливостей телекомунікаційного середовища, по-друге, індивідуальних особливостей поведінки студентів у цьому середовищі. Мережа Інтернет постає перед учасниками дистанційної форми навчання в ролі нового комунікаційного середовища, що продукує нові ситуації й міжособистісні відносини. Кожен викладач незалежно від специфіки дисципліни, яку він викладає, має усвідомлювати, що головна відповідальність за досягнення результатів навчання з використанням комунікації покладена саме на нього, як фахівця, який може і мусить уміти знаходити вихід із будь-якої найскладнішої комунікативної ситуації. Саме тому успіх дистанційного навчання перебуває в прямій залежності не лише від якості інформаційно-освітнього середовища й навчально-методичних матеріалів курсу, а й від здатності викладача до ефективної й конструктивної комунікації зі студентами, і навпаки.

Список використаної літератури

1. Бичко М.В. Здатність до конструктивної комунікації як вагома складова процесу підготовки майбутнього лікаря / М.В. Бичко // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т. імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2019. – Вип. 22. – С. 22-25. – (Серія «Педагогічні науки»)
2. Бичко М.В. Професіоналізуюча функція комунікативного середовища вищого медичного закладу освіти / М.В. Бичко // Медіасфера і медіаобразование: специфика взаимодействия в современном социокультурном пространстве [Электронный ресурс]: сборник статей / М-во внутр. дел Респ. Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»; редкол.: С. В. Вендиктов (отв. ред.) [и др.]. – Могилев : Могилев. институт МВД, 2018. – 1 электрон. опт. диск (CD-R). – Загл. с экрана. – С. 19-25.
3. Долинський Є.В. Формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів у процесі дистанційного навчання / Є.В. Долинський // Молодь і ринок. – 2010. – № 7-8. – С. 128-132. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_7-8_29.
4. Методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bkzt.at.ua/METODROBOTA/metodichni_rekomendacii_shhodo_organizacii_dista.pdf
5. Науменко С.О. Проблема інтерактивного спілкування у дистанційному навчанні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://e-ethics-ua.blogspot.com/p/378.html>
6. Штрмайер Г. Політика і мас-медія / Герд Штрмайер ; [пер. з нім. А. Орган]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 303 с.